

УДК 371.3

С.Л. БОБИР,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та методики викладання іноземних мов
Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*

МОДЕЛЬ ПРОПЕДЕВТИЧНОГО КУРСУ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МОВА І ЛІТЕРАТУРА (АНГЛІЙСЬКА)» ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті науково обґрунтовується модель пропедевтичного курсу «Вступ до спеціальності «Мова і література (англійська)» у педагогічному виші. Всі компоненти пропонованої моделі тісно взаємопов'язані та взаємообумовлені, збалансовані й доцільні. Вони утворюють замкнуту мікросистему, що послідовно вводить першокурсників у складну систему професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов і зарубіжної літератури.

Ключові слова: пропедевтичний курс, вступ до спеціальності, модель, майбутній вчитель іноземних мов, змістовий модуль, заліковий кредит.

Постановка проблеми. Кінець ХХ ст. на пострадянському просторі ознаменувався радикальними змінами не лише в державному та політичному житті новоутворених держав, але й у їхніх системах освіти. Була зруйнована єдина система централізованого управління, регулювання та контролю, а створення нових систем потребувало часу й, передовсім, визначення стратегічного курсу розвитку кожної країни. І поки Міністерства освіти вирішували нагальні загальнодержавні проблеми, вищі навчальні заклади мусили вирішувати місцеві проблеми, орієнтуючись на потреби, наявні можливості й умови навчання. Саме в цей час (1991 р.) була започаткована спеціальність «Історія та англійська мова» на історичному факультеті Чернігівського на той час державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка. Й одразу ж, враховуючи незвичайне сполучення спеціальностей, необхідно було пояснити студентам особливості їхньої професійної підготовки з іноземної мови як другої спеціальності. Такі позапланові лекції скоро перетворились у короткий курс «Вступ до спеціальності», який після неодноразових трансформацій спеціальності набув остаточного формулювання «Вступ до спеціальності «Мова і література (англійська)».

Розробка пропедевтичного курсу, який сприяв би швидкій адаптації першокурсників до нових умов існування та навчання, допоміг би їм у короткий термін усвідомити весь спектр професійної підготовки фахівця, внутрішньо налаштувати їх на його активне опанування, запрограмувати свою подальшу діяльність впродовж терміну навчання, виявилось непростим завданням і потребувало кількох років пошуків, проб та помилок [5]. Такий курс не міг ґрунтуватися на жодному з навчальних предметів освітньо-професійної програми спеціаліста. Потрібна була інша модель.

Формулювання мети. Пошуки вирішення цього складного завдання в умовах одночасного реформування системи освіти в Україні привели до створення оптимальної, на наш погляд, моделі сучасного пропедевтичного курсу «Вступ до спеціальності «Мова і література (англійська)» для майбутніх вчителів іноземних мов, опис та обґрунтування якої і є метою цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, розробці кожного навчального курсу передують створення чіткої та доцільної навчальної програми. Корисними в цьому плані виявили-

© С.Л. Бобир, 2016

ся практичні та конкретні рекомендації Джона Ейделотта. Він вважає, що для того, щоб навчальна програма задовольняла потреби й сподівання як студента, так і Міністерства, слід враховувати такі фактори:

- відповідність програми цілям і завданням;
- її кореляція з іншими суміжними курсами;
- її прозора структура, що відображає ключові положення курсу;
- ефективне використання відведеного часу й чітке планування навчального процесу;
- доступність матеріалів, програм і технологій для студентів;
- моніторинг, що передбачає довготривале та систематичне спостереження за процесом реалізації програми з метою визначення відповідності поставлених цілей і завдань запитам і сподіванням студентів;
- чітко сформульовані завдання й вимоги до звітних документів і процедур;
- критерії оцінювання [4, с. 30–31].

Розглянемо, як ці фактори імплементувалися у навчальній програмі курсу «Вступ до спеціальності «Мова і література (англійська)» для майбутніх вчителів іноземних мов [2].

Перша вимога – *відповідність програми цілям і завданням* – спонукала нас звернутися до освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя іноземних мов і ретельно вивчити його основні професійні функції, до виконання яких слід підготувати студентів. Їх виявилось вісім – комунікативно-навчальна, гностична, конструктивно-планувальна, організаторська, освітня, виховна, розвивальна та соціальна [1].

Друга вимога – *кореляція програми з іншими суміжними курсами* – привернула нашу увагу до методики навчання іноземних мов у педагогічному виші, зокрема до напрямів, за якими здійснюється підготовка майбутніх учителів іноземних мов. Часткове вирішення проблеми ми знайшли у компонентному підході, запропонованому А.І. Домашневим, К.Г. Вазбуцькою, Н.Н. Зиковою та ін. Вони виділяють п'ять компонентів професійної підготовки вчителя іноземних мов: ідейно-політичну, практичну мовну, загальнофілологічну, лінгвокраїнознавчу та професійну методичну [3]. Оскільки перший компонент у сучасних умовах викликав сумніви, спочатку ми виключили його. Однак незабаром, враховуючи надзвичайну важливість морального обличчя педагога в його професійній діяльності, ми вирішили, що про цей аспект необхідно говорити, причому в першу чергу, і назвали його «моральна підготовка». Всі інші компоненти, безумовно, були враховані.

Виконання третьої вимоги – *прозора структура, що відображає ключові положення курсу* – потребувало упорядкування й систематизації матеріалу за певними ознаками. За ознакою «загальне – часткове» весь матеріал явно поділявся на дві частини, які потім стали двома змістовими модулями програми: «Загальні питання підготовки майбутнього вчителя в педагогічному виші» та «Компоненти підготовки вчителя іноземної мови та зарубіжної літератури». За ознакою ж «достатність і завершеність системи» потребувалось деяке доопрацювання модулів і заповнення необхідних ланок.

Так, перший змістовий модуль поповнився темою «Зміст та організація навчального процесу в виші»; зазнали деяких змін також окремі питання всередині тем. У результаті, перший змістовий модуль об'єднав шість тем: «Педагогічна діяльність і вимоги до особистості вчителя», «Ступенева система освіти в Україні та навчання іноземних мов», «Освітньо-кваліфікаційна характеристика вчителя іноземних мов», «Зміст та організація навчального процесу у виші», «Науково-дослідна робота студентів» та «Організація самостійної роботи студентів».

До другого змістового модуля ввійшли теми «Теоретична та практична мовна і мовленнєва підготовка вчителя іноземної мови», «Історико-літературна та літературознавча підготовка вчителя іноземної мови та зарубіжної літератури», «Методична підготовка вчителя іноземної мови та зарубіжної літератури», «Соціокультурна та лінгвокраїнознавча підготовка вчителя іноземної мови та зарубіжної літератури». Окреслилась струнка структура програми курсу, яка відповідала поставленим цілям і відображена в табл. 1.

Наступна вимога – *ефективне використання відведеного часу й чітке планування навчального процесу* – виявилась однією з найскладніших через надзвичайно обмежений час на засвоєння відібраного нами матеріалу. Всього на вивчення курсу в навчальному плані виділений 1 кредит ECTS, що дорівнює 30 годинам, з яких тільки 10 годин – лекційні за-

няття, а 14 годин передбачено на самостійну та 6 – на індивідуальну роботу. Щоб ефективно використати цей час, належало дуже ретельно розподілити матеріал між усіма видами роботи – аудиторною, самостійною й індивідуальною.

Таблиця 1

Структура залікового кредиту курсу «Вступ до спеціальності «Мова і література (англійська)»

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Практичні заняття	Самостійну роботу	Індивідуальну роботу
Змістовий модуль 1 <i>Загальні питання підготовки майбутнього вчителя в педагогічному виші</i>				
Тема 1. Педагогічна діяльність та вимоги до особистості вчителя	2	0	0	
Тема 2. Ступенева система освіти в Україні та навчання іноземних мов	0	0	3	
Тема 3. Освітньо-кваліфікаційна характеристика вчителя іноземних мов	0	0	3	
Тема 4. Зміст та організація навчального процесу в ВНЗ	2	0	0	
Тема 5. Науково-дослідна робота студентів. Організація самостійної роботи студентів	1	0	2	
Змістовий модуль 2 <i>Компоненти підготовки вчителя іноземної мови та зарубіжної літератури</i>				
Тема 6. Теоретична та практична мовна і мовленнєва підготовка вчителя іноземної мови	2	0	0	6
Тема 7. Історико-літературна та літературознавча підготовка вчителя іноземної мови та зарубіжної літератури	1	0	2	
Тема 8. Методична підготовка вчителя іноземної мови та зарубіжної літератури	2	0	2	
Тема 9. Соціокультурна та лінгвокраїнознавча підготовка вчителя іноземної мови та зарубіжної літератури	0	0	2	
Всього	10	0	14	6

Відбір тем для аудиторної роботи здійснювався за критерієм їхньої практичної значущості для максимально швидкої адаптації першокурсників у педагогічному університеті. Тому на вивчення тем «Педагогічна діяльність та вимоги до особистості вчителя», «Зміст та організація навчального процесу в ВНЗ», «Теоретична та практична мовна і мовленнєва та методична підготовка вчителя іноземної мови та зарубіжної літератури» виділений максимально можливий час – по 2 академічні години. На розкриття п'ятої та сьомої тем залишилось по 1 аудиторній годині.

На самостійне вивчення винесені теми «Ступенева система освіти в Україні та навчання іноземних мов», «Освітньо-кваліфікаційна характеристика вчителя іноземних мов» і «Соціокультурна та лінгвокраїнознавча підготовка вчителя іноземної мови та зарубіжної літератури», оскільки вони потребують вдумливого читання і певною мірою розглядаються в інших навчальних курсах.

Індивідуальна робота передбачає створення індивідуального проекту: схеми, мультимедійної презентації, тесту, кросворду, ребусу та ін. Можливо також виконання творчої роботи за ініціативою студента. Ми навмисно виділили кілька годин на індивідуальну роботу в цьому курсі для того, щоб із самого початку та на власному прикладі показати першокурсникам важливість розвитку творчої ініціативи як професійно значущої якості вчителя.

Доступність матеріалів, програм і технологій для студентів ми також вважаємо важливим фактором успішної реалізації програми. Тому ми відібрали той мінімум рекомендованої літератури, яка знаходиться в університетській бібліотеці, склали список сайтів, якими можна скористатися при виконанні завдань для самостійного опрацювання, а також підготували електронні папки методичного забезпечення курсу. Причому ми намагалися не перевантажувати першокурсників інформацією із самого початку їхнього університетського життя, а навпаки, поступово готувати їх до оволодіння різними видами діяльності студента педагогічного вишу.

Ще одна вимога Джона Ейделотта до навчальної програми – *моніторинг, який передбачає довготривале та систематичне спостереження за процесом реалізації програми з метою визначення відповідності поставлених цілей і завдань запитам та сподіванням студентів*, – знайшла своє втілення в системі поточного, модульного та підсумкового контролю. Виконання письмових завдань, підготовка і презентація індивідуальних проєктів, виконання тестів для самоконтролю, поточного та модульного контролю за результатами самостійної роботи відбуваються під час консультацій. Укомплектовані всіма необхідними матеріалами та вказівками папки методичного забезпечення курсу, чітко сформульовані завдання та вимоги до звітних документів і процедур дозволяють раціонально й ефективно організувати моніторинг діяльності студентів. Наведемо приклади деяких завдань.

Приклад 1. *Напишіть твір-роздум на одну з тем: «Чому я вступив саме до цього університету», «Завдяки кому / чому я обрав професію вчителя іноземної мови». Під час написання твору намагайтеся систематизувати свої думки щодо обраної професії, наведіть всі можливі аргументи на користь прийнятого рішення.*

Приклад 2. *Розробіть схему / таблицю / презентацію в PowerPoint як демонстраційний матеріал до однієї з тем курсу «Вступ до спеціальності» або розробіть тест / кросворд / ребус як форму виконання завдання для самостійної роботи (за вибором).*

Завдання спрямовано на розвиток творчих умінь майбутнього вчителя як організатора навчальної діяльності школярів.

Остання вимога Джона Ейделотта до навчальної програми стосується *критеріїв оцінювання*. Вони диференціюються залежно від виду роботи студента і ступеня його активності, а також від значущості виду контролю.

Так, поточний контроль охоплює всі вказані в описові предмета види роботи – аудиторну, самостійну та індивідуальну. Аудиторна робота під час лекції оцінюється максимально в 4 бали за такими критеріями: *активність студента* – 2 бали; *стан ведення конспекту* – 2 бали. Таким чином, аудиторна робота в цілому оцінюється в 20 балів.

Самостійна робота оцінюється в 40 балів шляхом *усного опитування (бесіди) та тестів* за питаннями до тем для самостійної роботи (20 балів) та на основі *письмових робіт*, описаних вище (20 балів). Індивідуальна робота оцінюється максимально в 15 балів. Усі письмові роботи оцінюються за критеріями: *відповідність темі, повнота її розкриття, оригінальність ідеї, грамотність викладу, естетичність оформлення*.

На модульний контроль відводиться 25 балів, і він може проводитись у формі усної бесіди або письмового тесту, який охоплює матеріал усього курсу. Підсумковою формою контролю є залік, який оцінюється на основі суми зароблених під час поточного і модульного контролю балів (максимум 100).

Висновки. Отже, в результаті наполегливих пошуків створено оптимальну модель пропедевтичного курсу «Вступ до спеціальності «Мова і література (англійська)» для майбутніх учителів, яка ключає два змістові модулі та розрахована на 1 кредит ECTS у навчальному плані, що дорівнює 30 академічним годинам (10 годин – лекційні заняття, 14 годин – самостійна та 6 – індивідуальна робота). На основі цієї моделі розроблено відповідну навчальну програму. Перспектива подальшого дослідження означеної проблеми полягає в розробці електронних папок методичного забезпечення курсу.

Список використаних джерел

1. Виробничі функції, типові задачі діяльності та вміння учителя іноземної мови (спеціаліста) / Колектив авторів під кер. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 96 с.

2. Вступ до спеціальності. Програма навчальної дисципліни / уклад. С.Л. Бобир. – Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2015. – 12 с.

3. Методика преподавания немецкого языка в педагогическом вузе: Из опыта работы / А.И. Домашнев, К.Г. Вазбуцкая, Н.Н. Зыкова и др. – М.: Просвещение, 1983. – 224 с.

4. Aydelott, John R. Foreign Language Curriculum Organization / J.R. Aydelott // English Teaching Forum. – January 1995. – Vol. 33. – No. 1. – P. 30–31.

5. Bobyr, S. Syllabus Design: Introduction to Specialty «Language and Literature (English)» at Pedagogical University / S. Bobyr // Ukrainian Teachers of English on the Way to European Community: Conference abstracts. – Chernihiv: ViT-Service, 2006. – P. 9–11.

References

1. Nikolaeva, S.Yu. (Ed.) (1999). *Vyrobnychi funktsii, typovi zadachi diialnosti ta vminnia uchytelia inozemnoi movy (spetsialista)* [The production features, typical tasks and teacher of foreign language skills (specialist)]. Kyiv, Lenvit Publ., 96 p. (In Ukrainian).

2. Bobyr, S.L. (Ed.) (2015). *Vstup do spetsialnosti. Prohrama navchalnoi dystsypliny* [Entry for specialty. The program of discipline]. Chernihivskii natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni T.H. Shevchenka, 12 p. (In Ukrainian).

3. Domashnev, A.I., Vazbutskaya, K.H. & Zykova, N.N. (1983). *Metodika prepodavaniia nemetskogo yazyka v pedahohicheskom vuze: iz opyta raboty* [Methods of teaching the German language in pedagogical high school: from experience]. Moscow, Prosveshenie Publ., 224 p. (In Russian).

4. Aydelott, John R. (1995). Foreign Language Curriculum Organization. English Teaching Forum, Vol. 33, no. 1, pp. 30-31.

5. Bobyr, S. (2006). Syllabus Design: Introduction to Specialty «Language and Literature (English)» at Pedagogical University. Ukrainian Teachers of English on the Way to European Community: Conference abstracts. Chernihiv, ViT-Service, pp. 9-11.

В статье научно обосновывается модель пропедевтического курса «Введение в специальность «Язык и литература (английский)». Все компоненты предлагаемой модели тесно взаимосвязаны и взаимообусловлены, сбалансированы и целесообразны. Они образуют замкнутую микросистему, последовательно вводящую первокурсников в сложную систему профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков и зарубежной литературы.

Ключевые слова: пропедевтический курс, введение в специальность, модель, будущий учитель иностранных языков, содержательный модуль, зачетный кредит.

Grounded in the article is the model of the propaedeutic course «Introduction into Specialty «Language and Literature (English)» for prospective teachers. All the components of the suggested model are closely interrelated and interdependent, well balanced and expedient. They form an independent micro-system smoothly introducing first-year students into the complicated system of the Foreign Language and World Literature teacher's professional preparation.

Key words: propaedeutic course, Introduction into Specialty, model, prospective FL teacher, content module, credit.

Одержано 25.10.2016.